

Problems in Environmental Education Operation in Learning Reform Schools on Environmental Education under the Kalasin Education Service Area Offices

Wannapa Nitimongkonchai¹, Penkhae Thamsenanupap² and Sunthorn Kohtbantau³

¹Ph.D. Candidate (Environmental Education),

E-mail: n_wannapa@yahoo.com

²Ph.D. (Biology), Lecturer,

³Ph.D. (Educational Administration), Associate Professor,

Faculty of Environment and Resource Studies,

Maharakham University

Abstract

The purpose of this research was to study the problems in environmental education operation in the Learning Reform School on environmental education under the Kalasin Education Service Area Offices. Seventeen subjects consisted of: administrators of Kalasin Education Service Area Office, school administrators, and school teachers. The semi-structure open-interview was applied, six topics of problems in environmental education were identified, including: 1) environmental education policy and operation plan; 2) the development

of environmental education database in schools; 3) environmental problems prioritization and determined in schools; 4) environmental education operation in schools, 5) goals and targets of environmental education principle; and 6) professional development on environmental education. The research findings were as follows; the two most important environmental education problems were; namely, environmental education operation in schools and professional development on environmental education. Next, were environmental prioritization and determination in schools, and goals and targets of environmental education principles, environmental education policies and operational plans, and development of environmental education database in schools, respectively.

Keywords: environmental education, Kalasin Education Service Area Office, learning reform schools on environmental education, problems in environmental education operation,

ปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนต้นแบบ ปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากาฬสินธุ์

วรรณภา นิติมงคลชัย¹, เพ็ญแข ธรรมเสนานุกภาพ² และสุนทร โคตรบรรเทา³

¹ปร.ด. (Environmental Education), นิสิตปริญญาเอก,

E-mail: n_wannapa@yahoo.com

²Ph.D. (Biology) อาจารย์,

³Ph.D. (Educational Administration), รองศาสตราจารย์,

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ จากกลุ่มบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูรวมทั้งสิ้นจำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดแบบกึ่งมีโครงสร้าง ศึกษาปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา 2) ด้านการพัฒนาฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนในปัจจุบัน 3) ด้านการกำหนดและการจัดลำดับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน 4) ด้านการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน 5) ด้านจุดมุ่งหมาย และเป้าหมายของหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา และ 6) ด้านการพัฒนาวิชาชีพบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนให้ความสำคัญว่าด้านการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน และด้านการพัฒนาวิชาชีพบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นปัญหามากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการกำหนดและการจัดลำดับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และด้านจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา ต่อมา คือ ด้านการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมศึกษา และสุดท้าย คือ ด้านการพัฒนาฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา, โรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้, สิ่งแวดล้อมศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์

บทนำ

จากการประชุมเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างประเทศครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2550) ณ อาห์เมดาบัด ประเทศอินเดีย ที่ประชุมได้จัดทำปฏิญญาอาห์เมดาบัด 2550 ขึ้น โดยมีเนื้อหาสาระว่า

“จะบูรณาการการพัฒนาที่ยั่งยืนสู่ระบบการศึกษาทุกระดับเพื่อส่งเสริมการศึกษาในฐานะที่เป็นกลไกหลักของการเปลี่ยนแปลง บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าการศึกษาเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่สามารถเกื้อหนุนต่อการดำรงอยู่ของระบบนิเวศ ความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ การดำรงชีวิตที่ยั่งยืน และการเคารพต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหมด”

(Sarabhai, Pandya & Namagiri, 2007)

พร้อมทั้งได้ย้ำถึงความสำคัญของแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) และได้ประกาศแผนปฏิบัติการ Rio+10 โดยให้เน้นระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548-2557 เป็นทศวรรษแห่งการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม (Decade of Environmental Learning)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมาหลายฉบับ สามารถประมวลสรุปประเด็นปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทยได้ 6 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ปัญหาด้านนโยบายการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาที่กำหนดขอบเขต บทบาทและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานทุกระดับ ยังขาดความชัดเจนเป็นรูปธรรมและไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งยังขาดความชัดเจนของวัตถุประสงค์ในระดับกระทรวง ไม่มีคู่มือในการปฏิบัติตามแผนและนโยบาย ไม่มีการประสานงานจากระดับกระทรวงมายังระดับจังหวัด ทำให้ระดับจังหวัดไม่เข้าใจในแนวทางการดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวง รวมทั้ง ขาดการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการ ขาดบุคลากรและวัสดุ/อุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน ส่งผลให้ในทางปฏิบัติตามนโยบายของกระทรวงด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาของหน่วยงานในระดับ

ต่าง ๆ นั้น จึงยังไม่ได้มีนโยบายที่กำหนดดังกล่าวมาใช้อย่างแท้จริง (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2541)

ประเด็นที่สอง ปัญหาด้านการพัฒนาฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานในท้องถิ่น การเข้าถึงข้อมูลสิ่งแวดล้อมของประชาชนที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีลักษณะเป็นแบบกระจัดกระจายมาจากหลายแหล่งทั้งสอดคล้องกันและขัดแย้งกัน และบางครั้งข่าวสารกลับทำให้ประชาชนรู้สึกสับสนไม่สามารถได้ข้อเท็จจริง (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2540) ทั้งยังขาดข้อมูลการวิจัยสภาวะแวดล้อมในระดับท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่น ขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวหรือที่เป็นปัญหาในท้องถิ่นนั้น ๆ การประชาสัมพันธ์เรื่องสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานในท้องถิ่น ยังไม่มีความชัดเจน ขาดแนวทางการดำเนินงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน

ประเด็นที่สาม ปัญหาด้านการกำหนดและการจัดลำดับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยหน่วยงานในท้องถิ่น ประเทศไทยยังขาดแนวทางการสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น ขาดการศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น และการประยุกต์สภาพปัญหาในท้องถิ่นมาแก้ไข รวมทั้งไม่มีการจัดลำดับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในท้องถิ่นโดยหน่วยงาน และชุมชนในท้องถิ่น หน่วยงานต่าง ๆ ยังขาดแนวทางการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนและชุมชน ขาดการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ทำให้ประชาชน ไม่สามารถเชื่อมโยงปัญหาทักวิถีปฏิบัติของตนเอง และการมีบทบาทของตนเองในการที่จะช่วยพิทักษ์สิ่งแวดล้อมได้

ประเด็นที่สี่ ปัญหาการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยังขาดเทคนิคในการทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีและการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อสิ่งแวดล้อม ขาดการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม การเรียนการสอนมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหา

วิชามากกว่าการเรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง อีกทั้งยังขาดการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยไปไม่ถึงทักษะการปฏิบัติทำให้ผู้เรียนไม่ต้องแท้ไม่สามารถเชื่อมโยงและนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อลิศรา ชูชาติ, 2547; สมบุญ คิลปัฐธรรม, 2549)

ประเด็นที่ทำให้ปัญหาด้านจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ในประเทศยังเน้นจุดหมายของเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างกัน และยังต้องการการขยายความ อลิศรา ชูชาติ (2547) กล่าวว่า การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาของประเทศยังเป็นการนำหลักการทำงาน ไม่มีการอธิบายให้ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจหรือความชัดเจนของแนวคิดและหลักการดังกล่าว มีผลทำให้การลอกแบบไม่ประสบผลสำเร็จ และสมบุญ คิลปัฐธรรม (2549) กล่าวว่า ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษามีความเข้าใจและตระหนักรู้ต่อการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาแตกต่างกัน ทำให้การประสานแนวคิดและความร่วมมือกันยังเป็นไปได้ยาก ทำให้ภาพการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาของประเทศไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนั่นเอง

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นสุดท้าย คือ ปัญหาด้านการพัฒนาวิชาชีพบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ครูผู้สอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่ได้รับการเตรียมการด้านการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษามาก่อน สถานศึกษาส่วนใหญ่จัดครูสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่ตรงกับวุฒิการศึกษา ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความสามารถของครูในการถ่ายทอดความรู้ ครูผู้สอนยังขาดความรู้เรื่องการจัดทำแผนการสอน การจัดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา และครูผู้สอนขาดความรู้ด้านการวัดและประเมินผลด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา (อลิศรา ชูชาติ, 2547)

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยด้านการศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนหลายฉบับ พบว่า การศึกษาสภาพ

ปัญหาในโรงเรียนส่วนมาก ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์ชีวิตมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเป็นเกณฑ์ในการประเมินสภาพปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวมีเกณฑ์ชีวิตทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และด้านการประชาสัมพันธ์กับชุมชน

แต่จากการศึกษาเกณฑ์ชีวิตมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษาดังกล่าว พบว่า เน้นการประเมินเฉพาะด้านการจัดการศึกษา โดยไม่เน้นความสำคัญในด้านปัจจัยสนับสนุน เช่น การวิเคราะห์นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา การประเมินผลการนำนโยบายมาสู่ภาคปฏิบัติ การพัฒนาฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นต้น และพบว่า ไม่มีเอกสารงานวิจัยที่ศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยใช้กรอบปัญหา 6 ด้าน ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์มาใช้ในการศึกษาปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา ในสภาพปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลสินธุ์ เนื่องจากเขตพื้นที่การศึกษาดังกล่าวประสบกับปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 - ปัจจุบัน (ศันสนีย์ ภูบุญเต็ม, 2545; วรรณภา นิติมงคลชัยและเพ็ญแข ธรรมเสนานุกภาพ, 2550) โดยใช้เกณฑ์ปัญหา 6 ด้าน ที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารงานวิจัย เพื่อได้ข้อมูลปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนจัดแนวทางการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน และใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา ในการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการตัดสินใจในการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับองค์กรที่เกี่ยวข้องระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ ตามกรอบปัญหา 6 ด้าน

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ที่ใช้แบบวิจัยตัดขวาง (cross-sectional design) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการวิจัย ดังนี้

1) หน่วยที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 และเขต 3 ผู้บริหารสถานศึกษา และกลุ่มบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา

2) พื้นที่วิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้โรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา ที่สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนหนองพอกวิทยายน โรงเรียนสี่แยกบ้านสมเด็จ และโรงเรียนบ้านหลุมบอนทรราชบุรีรัมย์

3) ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 และ เขต 3 ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา และข้าราชการครูโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 87 คน

4) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 และเขต 3 จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 3 คน และข้าราชการครูโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โรงเรียนละ 4 คน จำนวน 3 โรงเรียน รวมทั้งสิ้นจำนวน 17 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูป

การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ

5) เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย “เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 6 ด้าน” เป็นแบบสอบถามปลายเปิด แบบกึ่งมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผ่านการพัฒนาเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 5 ท่าน แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยเนื้อหา ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 สภาพปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามกรอบปัญหา จำนวน 6 ด้านที่กล่าวมาข้างต้น

6) การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกกลุ่มบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ จำนวน 17 คน ตามเกณฑ์เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา จากนั้นขอนัดวัน เวลา เพื่อสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก และมีการสรุประดมการสัมภาษณ์ในแต่ละหัวข้อ เพื่อให้กลุ่มบุคลากรฯ ได้แก้ไขปรับปรุงจนเป็นที่พอใจ พร้อมทั้งจัดบันทึกข้อมูล และบันทึกเทปถอดการสัมภาษณ์

7) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อรวบรวมแบบสัมภาษณ์ได้ครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และจัดข้อมูลจำแนกระบบเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ จากนั้นนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาตามกรอบปัญหาที่ศึกษา จำนวน 6 ด้าน

ผลการวิจัย

สภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 17 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีระดับการศึกษาสูงสุด คือระดับปริญญาตรี ปฏิบัติงานในตำแหน่งครูที่จัดการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 70.59

มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในโรงเรียนต้นแบบ
ปฏิบัติการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 100
มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา
มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.59 ดังตาราง 1

1. ปัญหาด้านการกำหนดนโยบายและแผน
ปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ผู้บริหารและครู
ในโรงเรียนต้นแบบปฏิบัติการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา
มีปัญหาดำเนินงานด้านดังกล่าว จำนวน 14 คน คิดเป็น
ร้อยละ 82.35 ของจำนวนกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดและ
สามารถแยกปัญหา ได้ดังนี้ นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา
และวัตถุประสงค์การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาจาก
ระดับกระทรวงยังขาดความชัดเจนเป็นรูปธรรม ไม่มีคู่มือ
ในการปฏิบัติตามแผนและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา

ตาราง 1 สภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

สภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	ผลการวิเคราะห์	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	6	35.30
- หญิง	11	64.70
รวม	17	100.00
2. ระดับการศึกษา		
- ปริญญาตรี	17	100.00
รวม	17	100.00
3. ตำแหน่ง		
- ผู้บริหาร	5	29.41
- ครูผู้สอนด้านสิ่งแวดล้อม	12	70.59
รวม	17	100.00
4. ประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา		
- การวางแผน กำหนดนโยบายด้าน สิ่งแวดล้อมศึกษา	7	41.17
- การพัฒนาหลักสูตรและการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาระดับการศึกษาขั้น พื้นฐาน	5	29.42
- การวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา	2	11.76
- การจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา	17	100.00
- การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ พลังงาน	3	17.65

ขาดการประสานงานจากระดับกระทรวงมายังระดับจังหวัด
ทำให้โรงเรียนไม่เข้าใจในแนวทางการดำเนินงานตาม
นโยบายของกระทรวง ขาดการจัดสรรงบประมาณในการ
ดำเนินการ และขาดบุคลากรและวัสดุ/อุปกรณ์ที่ใช้ใน
การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน

2. ปัญหาด้านการพัฒนาฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อม
ศึกษาของโรงเรียนในปัจจุบัน ผู้บริหารและครูในโรงเรียน
ต้นแบบปฏิบัติการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษามีปัญหา
การดำเนินงานด้านดังกล่าว จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ
64.70 ของจำนวนกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด และสามารถแยก
ปัญหาได้ ดังนี้ ข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบกระจัดกระจาย
ไม่มีผู้รับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ขาดฐาน
ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เพื่อใช้

ในการจัดการเรียนการสอน ขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูล สิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวหรือที่เป็นปัญหาในท้องถิ่นนั้น ๆ และขาดแนวทางการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ของหน่วยงานในระดับท้องถิ่น

3. ปัญหาด้านการกำหนดและการจัดลำดับประเด็น ปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ผู้บริหารและครูในโรงเรียน ต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษามีปัญหา การดำเนินงานด้านดังกล่าว จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 94.11 ของจำนวนกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด สามารถแยก ปัญหาได้ ดังนี้ ขาดแนวทางการสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ขาดการศึกษาสภาพ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและการประยุกต์สภาพปัญหา ในโรงเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ไม่มีการจัด ลำดับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในโรงเรียน และขาดการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม แก่ประชาชนและชุมชน รวมทั้ง ขาดการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ร่วมกัน

4. ปัญหาด้านการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ในระบบโรงเรียน ผู้บริหารและครูในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูป การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษามีปัญหาการดำเนินงานด้าน ดังกล่าว จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวน กลุ่มเป้าหมายทั้งหมด สามารถแยกปัญหาได้ ดังนี้ ครูผู้สอนขาดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียน มีเจตคติที่ดีและการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อสิ่งแวดล้อม บุคลากร ยังไม่เข้าใจกระบวนการในการดำเนินงาน สิ่งแวดล้อมศึกษา ขาดการกระตุ้นให้นักเรียนเกิด ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะนำไปสู่การมี พฤติกรรมที่ถูกต้อง และการจัดกิจกรรมไม่ตรงกับความสนใจของนักเรียน

5. ปัญหาด้านจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของ หลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา ผู้บริหารและครูในโรงเรียน ต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษามีปัญหา การดำเนินงานด้านดังกล่าว จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 94.11 ของจำนวนกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด สามารถแยก

ปัญหาได้ ดังนี้ การดำเนินงานเน้นจุดหมายของเรื่อง เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างกันตามความเข้าใจของครูผู้สอน แต่ละคน ขาดการอธิบายให้ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจหรือ ความชัดเจนของแนวคิดและหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา บุคลากรแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มีความเข้าใจด้านจุด มุ่งหมายและเป้าหมายหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่ ตรงกัน การดำเนินงานจึงเป็นไปตามความเข้าใจ ส่งผลต่อ การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนไม่เป็นไปใน ทิศทางเดียวกัน ขาดการประสานความร่วมมือกันใน โรงเรียนตามมา

6. ปัญหาด้านการพัฒนาวิชาชีพบุคลากรด้าน สิ่งแวดล้อมศึกษา ผู้บริหารและครูในโรงเรียนต้นแบบ ปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษามีปัญหาการดำเนินงาน ด้านดังกล่าว จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของ จำนวนกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด สามารถแยกปัญหาได้ ดังนี้ สถานศึกษาจัดครูสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่ตรงกับ วุฒิการศึกษา ครูผู้สอนขาดความรู้เรื่องการจัดทำ แผนการสอน การจัดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ครูผู้สอนขาดความรู้ ด้านการวัดและประเมินผลด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยเฉพาะ ขาดความรู้ความเข้าใจในการวัดเจตคติ ค่านิยม ทักษะ และการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ครูผู้สอน ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และขาดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสม ขาดการส่งเสริม บปะระมาณการวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ไม่มีการให้ ความรู้เพิ่มเติมด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาแก่ครูผู้สอน และ ขาดการส่งเสริมสนับสนุนในการศึกษาต่อในระดับสูงของ บุคลากรในกลุ่มดังกล่าว (ตาราง 2)

อภิปรายผล

ปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน ต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาภาคพหุสันธ์ พบว่า ปัญหาที่ผู้บริหาร และครูทั้งหมดให้ความสำคัญมากที่สุดมี 2 ปัญหา คือ ปัญหาการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในระบบโรงเรียน

ตาราง 2 ปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพื้นสมุทร

ปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ปัญหาด้านการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา	14	82.35
2. ปัญหาด้านการพัฒนาฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนในปัจจุบัน	11	64.70
3. ปัญหาด้านการกำหนดและการจัดลำดับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	16	94.11
4. ปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในระบบโรงเรียน	17	100
5. ปัญหาด้านจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา	16	94.11
6. ปัญหาการพัฒนาวิชาชีพบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา	17	100

และปัญหาการพัฒนาวิชาชีพบุคลากรสิ่งแวดล้อมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 100 เนื่องจากทั้ง 2 ปัญหาเป็นปัจจัยที่ส่งผล ต่อภาพความสำเร็จในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา แต่ในปัจจุบันนี้โรงเรียนมีปัญหาขาดแคลนบุคลากรด้าน สิ่งแวดล้อมศึกษา การดำเนินงานด้านนี้ในโรงเรียนจึง เป็นไปตามความสนใจของบุคคลมากกว่าเป็นวิชาชีพ สถาบันในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยยังขาดการ เตรียมความพร้อมให้กับครูในการจัดการเรียนการสอน ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ขาดการส่งเสริมงบประมาณ การวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ไม่มีการให้ความรู้เพิ่มเติม ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาแก่ครูผู้สอน การจัดครูสอน สิ่งแวดล้อมศึกษาไม่ตรงตามวุฒิการศึกษา และขาด งบประมาณในการศึกษาต่อในระดับสูงของบุคลากร ในกลุ่มดังกล่าว ส่งผลให้ครูผู้สอนขาดความรู้เรื่อง การจัดทำแผนการสอน การจัดเนื้อหา และการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา และพบว่า ผู้บริหารยังไม่ให้ความสำคัญในการดำเนินงานด้านนี้ เท่าที่ควร การดำเนินงานยังขาดการนิเทศติดตามที่ เป็นระบบ อีกทั้ง โรงเรียนยังขาดการประสานความร่วมมือ ระหว่างโรงเรียนและชุมชน การจัดการเรียนการสอน จึงมุ่งเน้นในเนื้อหาวิชาการมากกว่าการประยุกต์สภาพ ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และที่สำคัญ สารสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่ใช่เกณฑ์การประเมินวิทยฐานะ ของครู ทำให้ครูผู้สอนไม่ให้ความสนใจในการจัดการเรียน

การสอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา สอดคล้องกับการศึกษา ของชิตชนก เชิงเขาว์ (2544) สุรศักดิ์ ปาเฮ (2545) และ นฤมล พิตประยูร (2547) ที่ได้กล่าวว่า ปัญหาการจัดการ ศึกษาไทย คือ ปัญหาการบริหารจัดการที่รวม อำนาจไว้ที่ส่วนกลางมากเกินไป ปัญหาหลักสูตรและ กระบวนการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงในชุมชน ก้าวไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม ปัญหาด้านสื่อ และเทคโนโลยีไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาการตรวจสอบ และประเมิน ขาดการนิเทศให้คำแนะนำเพื่อให้เกิด การพัฒนาการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและเป็นระบบที่ชัดเจน รวมทั้ง การจัดครูสอนไม่ตรงตามวุฒิการศึกษา มีผลต่อ ความสามารถในการดำเนินงาน

ส่วนปัญหาที่ผู้บริหารและครูให้ความสำคัญ ร่องลงมามี 2 ปัญหา คือ ปัญหาการกำหนดและ การจัดลำดับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และปัญหาด้านจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของหลักการ สิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้ง 2 ปัญหาคิดเป็นร้อยละ 94.11 เนื่อง จากปัญหาทั้ง 2 ด้านนี้ เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทิศทางการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาของบุคลากรในโรงเรียน อีกทั้ง การจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงจากสภาพแวดล้อม ในท้องถิ่นมาเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน แต่ ปัจจุบันนี้ พบว่า การกำหนดและการจัดลำดับประเด็น ปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อนำมาใช้ในการจัด

การเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ยังขาดการมีส่วนร่วมของบุคลากร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานขาดความเป็นเอกภาพและความสอดคล้องกัน ทำให้ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมีลักษณะกระจัดกระจาย เนื้อหาสาระบางประเด็นสอดคล้องกันบางประเด็นขัดแย้งกัน ทำให้ครูผู้สอนเกิดความสับสนในการนำเสนอข้อเท็จจริง บุคลากรขาดความรู้ในการจัดลำดับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและการประยุกต์สภาพปัญหาในโรงเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนปัญหาด้านจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า บุคลากรเน้นจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาต่างกันตามความเข้าใจ ผู้บริหาร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการอธิบายให้ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจหรือความชัดเจนของแนวคิดและหลักการดังกล่าว บุคลากรขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายและเป้าหมายหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา ส่งผลต่อการประสานความร่วมมือกันในการดำเนินงาน ยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับการศึกษาของกรมวิชาการ (2537); อลิศรา ชูชาติ (2547) และสมบุญ ศิลปรุ่งธรรม (2549) ที่กล่าวว่า การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ยังขาดการสนับสนุนข้อมูลประเด็นปัญหาที่สำคัญในท้องถิ่นและจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษามีผลกระทบต่อ การจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาที่แตกต่างกัน เป็นผลให้การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในหน่วยงานต่างๆ ดำเนินงานตามความเข้าใจ ขาดความสอดคล้องและความเป็นเอกภาพเดียวกัน

ปัญหาต่อมาที่ผู้บริหารและครูให้ความสำคัญ คือ ปัญหาด้านการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 82.35 เนื่องจากนโยบายการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาจากระดับกระทรวงขาดความชัดเจนเป็นรูปธรรม ผู้บริหารและครูไม่มีความเข้าใจในนโยบายที่ได้รับ การประชาสัมพันธ์ด้านนโยบายในโรงเรียนจึงมีน้อย ส่งผลให้ผู้บริหารและครูให้ความสำคัญกับปัญหาด้านนี้น้อยกว่าปัญหาด้านอื่นที่กล่าวมา

ซึ่งมีสาเหตุมาจากทางกระทรวงไม่มีคู่มือในการปฏิบัติ ตามแผนและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ชัดเจน ไม่มีการประสานงานจากระดับกระทรวงมายังระดับจังหวัด ขาดการนิเทศติดตามงานจากส่วนกลาง ขาดการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการ และขาดบุคลากรวัสดุ/อุปกรณ์ ที่ใช้ในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียน สอดคล้องกับต้นสนีย์ ภูบุญเต็ม (2545) อุดมชัย สวนทวี (2546) และสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่า อุปสรรคในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน คือ กระทรวงศึกษาธิการขาดแนวทางการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับนโยบายการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา และโรงเรียนขาดการวิเคราะห์นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และสภาพการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาตามกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทุกรายการอยู่ในระดับน้อย

สุดท้าย ปัญหาที่ผู้บริหารและครูให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านการพัฒนาฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนในปัจจุบัน คิดเป็นร้อยละ 64.70 เนื่องจาก ผู้บริหารและครูในโรงเรียนมีแนวคิดว่าการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมไม่ใช่ภาระหน้าที่หลักในการดำเนินงานของโรงเรียน โรงเรียนมีภาระหน้าที่หลัก คือ การจัดการเรียนการสอน และปัจจุบัน พบว่า โรงเรียนไม่มีฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ไม่มีหน่วยงาน/บุคลากรที่รับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่งผลให้โรงเรียนขาดฐานข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และบุคลากรในโรงเรียนยังขาดการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นชุมชน อีกทั้ง หน่วยงานในท้องถิ่นขาดแนวทางการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นของตนเอง ผู้บริหารที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในโรงเรียนไม่ให้ความสำคัญในการดำเนินงานด้านนี้เท่าที่ควร สอดคล้องกับ ชิตชนก เชิงเซาว์ (2544) ที่กล่าวว่า การดำเนินงานด้าน

ต่าง ๆ ในโรงเรียนขึ้นกับทัศนคติของผู้บริหาร และทัศนคติของผู้บริหารจะส่งผลต่อการจัดลำดับความสำคัญของการดำเนินงานในโรงเรียนของบุคลากรเป็นส่วนใหญ่

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสภาพปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา ซึ่งผู้วิจัยโดยมากเลือกใช้เกณฑ์ชีวิตมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการมาประเมินนั้น พบว่าปัญหาการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนให้ผลการศึกษาไม่แตกต่างจากสภาพปัญหาที่ผ่านมาเท่าใดนัก เนื่องจาก การประเมินสภาพปัญหาโดยเลือกใช้เกณฑ์การชีวิตมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษาดังกล่าวข้างต้น เน้นการประเมินในด้านการบริหารจัดการด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และด้านการประชาสัมพันธ์กับชุมชนเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในครั้งนี้ ยังให้ผลการศึกษาที่แตกต่างจากเกณฑ์ชีวิตมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 5 ปัญหา คือ ปัญหาที่ 1, 2, 3, 5 และ 6 ซึ่งพบว่า การศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ผ่านมา ไม่ได้มีการกล่าวถึง เนื่องจาก การศึกษาสภาพปัญหาโดยใช้เกณฑ์ชีวิตมาตรฐานสิ่งแวดล้อม ของกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าวยังให้ผลการศึกษาไม่ครอบคลุมประเด็นปัญหาในปัจจุบัน เนื่องจากเกณฑ์ฯ ดังกล่าวเน้นการประเมินเฉพาะด้านการจัดการศึกษา ไม่เน้นให้ความสำคัญในด้านปัจจัยสนับสนุน เช่น ด้านนโยบายและแผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมศึกษา ด้านการพัฒนาวิชาชีพบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายและเป้าหมายหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา และด้านการพัฒนาฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน ซึ่งประเด็นดังกล่าวล้วนเป็นประเด็นที่มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาให้ประสบผลสำเร็จในทางปฏิบัติได้ทั้งสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเกณฑ์ชีวิตมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์ ๆ ในการประเมินผลการดำเนินงาน

สิ่งแวดล้อมศึกษา ยังไม่สามารถให้สภาพปัญหาที่ครอบคลุมปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาได้ครบทุกประเด็น ส่งผลให้การกำหนดนโยบายการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาขาดความชัดเจนเป็นรูปธรรม และไม่สามารถนำสู่ภาคการปฏิบัติได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของวรรณภา นิติมงคลชัย และ เพ็ญแข ธรรมเสนานุภาพ (2550) ที่กล่าวว่า กระทรวงศึกษาธิการควรมีการปรับปรุงเกณฑ์ชีวิตมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้เกณฑ์ฯ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาด้านการพัฒนาฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ด้านการกำหนดและจัดลำดับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยหน่วยงานในท้องถิ่น ด้านการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน ด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายและเป้าหมายหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษาและด้านการพัฒนาวิชาชีพบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา เนื่องจากเกณฑ์ดังกล่าวครอบคลุมการดำเนินงานตั้งแต่ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาและปัจจัยด้านการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้เกณฑ์ชีวิตมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นเกณฑ์การประเมินที่นำไปสู่การจัดทำนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ชัดเจนและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือในครั้งนี้ ให้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับเกณฑ์ชีวิตมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 1 ปัญหา คือ การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน แต่ให้ผลการศึกษาที่แตกต่างจากเกณฑ์ชีวิตมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 5 ปัญหา ดังนี้ การกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา การพัฒนาฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนในปัจจุบัน การกำหนดและการจัดลำดับประเด็น

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จุดมุ่งหมายและเป้าหมายของหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา และการพัฒนาวิชาชีพบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำผลการศึกษาค้นคว้าไปประยุกต์ใช้ในการทบทวนนโยบายการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยเฉพาะเกณฑ์ชี้วัดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ควรมีการปรับปรุงให้สอดคล้องและเกื้อหนุนกับการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาของทุกหน่วยงาน

2. เพื่อให้ครอบคลุมปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาทั่วประเทศ จึงควรเพิ่มจำนวนโรงเรียนต้นแบบปฏิบัติการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาให้ครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและสอดคล้องกับสภาพปัญหาการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาให้มากที่สุด

3. ควรมีการศึกษาปัญหาในเชิงลึกในแต่ละด้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลมาสู่กระบวนการจัดทำนโยบายและแผนงาน ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในแต่ละด้านต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับงบประมาณอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปี 2551 และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณะครูและผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1 และเขต 3

เอกสารอ้างอิง

กิติ จันทรมณี (2537). การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2540). **สรุปสาระสำคัญแผนหลักและแผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมศึกษา (ระดับประเทศ)**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2537). **รายงานการวิจัยสภาพและการปฏิบัติงานตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาสนา.

เกตุ วิเศษชุมพล. (2542). **ศึกษาปัญหาการปฏิบัติ ตามเกณฑ์ มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2541 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จิราพร จำปาอ่อน. (2538). **ปัญหาการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเลย**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จินตนา สิงห์เทพ. (2540). **การนำนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (การวิเคราะห์และวางแผนทางสังคม) : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จารุพันธ์ จันคะณา. (2536). **ศึกษาปัญหาการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2541 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ฉัตรชัย ชายทวีป. (2542). **ปัญหาการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา**

- จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชิดชนก เชิงเขาวี และคณะ. (2544). ปัจจัยส่งผลต่อการประกันคุณภาพ. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 7(2), 139-159.
- บัณฑิต ดุลย์รักษ์. (2542). กิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา. ปัตตานี: ม.ป.พ.
- ปริญญา นุตาลัย. (2535). ความเห็นเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของไทย ในสิ่งแวดล้อม 35, เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ประภาพรพรรณ เส็งวงศ์ และคณะ. (2538). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 1. นครปฐม: หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- ประเสริฐ ศรีอุทธา. (2541). การศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดกลาง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปทุมมาศ นนท์ประเสริฐ. (2544). อนาคตภาพของระบบการประกันคุณภาพอาชีวศึกษา: การวิจัยแบบ EDFR. วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. (การวิจัยการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นฤมล พิฒประยูร. (2547). ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนภาษาไทย : ในมุมมองบริบทของการสื่อสาร. วารสารวิชาการ, 7(1), 78-81.
- รัตนา บุญยะชาติ. (2540). สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา
- ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (สุขศึกษา) นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วราพร ศรีสุพรรณ. (2536). สิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์.
- วินัย วีระพัฒนานนท์. (2541). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน.
- วินัย วีระพัฒนานนท์. (2546). สิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์.
- วรรณภา นิติมงคลชัยและเพ็ญแข ธรรมเสนานุกาพ. (2550). การศึกษาปัญหาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ. งานประชุมวิชาการระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล ระหว่างวันที่ 7-8 กันยายน 2550.
- คันสนีย์ ภูบุญเต็ม. (2545). การศึกษาสภาพการณ์และปัญหาในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริพร หงส์พันธ์. (2542). การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน. นครราชสีมา: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- สมศรี จันทร์รุ่งมณีกุล. (2539). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วย "สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา" และเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนตามแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (การประถมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สุรรัตน์ หมื่นขยันจิต. (2535). การศึกษาสภาพและปัญหาโครงการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรรัตน์ แสงอรุณ. (2539). การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 4 ของสำนักงานการศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา) นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุดารัตน์ ศรีจันทร์. (2544). การพัฒนาหลักสูตรอบรมผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา โดยใช้ กระบวนการประชุมเพื่อระดมความคิด (AIC) ในการ ส่งเสริมการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สิ่งแวดล้อมศึกษา). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุพรรณิ มีเทศน์. (2544). ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ. 2540-2559. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.
- สมบุญ ศิลปรุ่งธรรม. (2549). อนาคตภาพหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2547-2557). วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาหลักสูตรและการสอน) : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2545). การปฏิรูปเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นหลัก. วารสารวิชาการ, 5(6), 22-24.
- อุบลพงษ์ วัฒนเสรี. (2535). การศึกษาเพื่อสิ่งแวดล้อม. ในสิ่งแวดล้อม , 35 เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 3. หน้า 333 - 339. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- อรพร ยามโสภา. (2535). การสำรวจสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อารียา รตนหมื่นจิต. (2544). สภาพปัจจุบันและ ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน เรื่องสิ่งแวดล้อมของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (การประถมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุดมชัย สนวนทวิ. (2546). การศึกษารูปแบบการวางกลยุทธ์ในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- อลิศรา ชูชาติ. (2547). สิ่งแวดล้อมศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน : ดำเนินการภายใต้โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งสิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทย (SEET). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- Greenal, A. (1980). **Environmental Education in School Policies and Programme.** Canberra: The Curriculum Development Center.
- Sarabhai, Pandya and Namagiri. (2007). **Environmental Education.** Ahmedabad, India: Tbilisi.